

particularly Ukrainian folklore. The study analyzes pedagogical conditions that promote the effective development of musical-rhythmic abilities and creativity in preschool children through the use of comprehensive artistic practices. It is highlighted that combining artistic-productive activities (drawing, modeling, applique, construction) with body percussion fosters improvisational skills, self-expression, and harmonious interaction with the environment. This approach enhances aesthetic education, develops artistic-imaginative thinking, and stimulates emotional responses to artistic works and folklore samples. Incorporating Ukrainian folk art serves as a means of preserving cultural heritage and shaping the national identity of preschool children. The necessity of systematically implementing innovative methods in preschool education, aimed at integrating various forms of artistic activity, is substantiated. The role of the teacher as a facilitator of the creative process, capable of ensuring collaborative interaction with children and parents and creating favorable conditions for the creative self-realization of preschoolers, is emphasized. Prospective directions for further research include developing methodological recommendations for using body percussion and Ukrainian folklore as tools for forming artistic and creative competence in preschool children.

Keywords: preschool children, artistic and creative competence, body percussion, ukrainian folklore, artistic-productive activity

Дата надходження до редакції 20.10.2025

© Сараєва І. В., Склярєва В. В., 2025

УДК 373.2.011.3-51(045)

Філімонюк Альона Сергіївна,
методист науково-методичної лабораторії
дошкільної освіти, кафедри дошкільної і початкової освіти,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0009-0002-1899-2573>

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПЕДАГОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ ВИХОВАТЕЛІВ

Анотація. У статті розкрито проблему формування особистісної компетентності дітей дошкільного віку в умовах сучасних соціокультурних трансформацій та модернізації змісту дошкільної освіти в Україні. Зазначено, що розвиток особистості дитини розпочинається з перших днів життя в родині та триває протягом усього дошкільного дитинства, яке характеризується сформованими ознаками дошкільної зрілості (елементами світогляду, умінням регулювати поведінку та певним рівнем особистісної компетентності). Встановлено, що фундаментом цього процесу є створення атмосфери довіри у сім'ї та закладі дошкільної освіти, яка ґрунтується на емоційно насиченому спілкуванні, позитивних емоціях і взаємоповазі. Сутність особистісної компетентності трактується відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти та включає ціннісне ставлення до себе, оточення і світу, розвитку емоційно-вольової та інтелектуальної сфер. Проаналізовано феномен дитинства як соціокультурне явище, яке змінюється під впливом індустріалізації, комп'ютеризації та глобалізаційних процесів. Розкрито значення провідної діяльності дітей дошкільного віку - сюжетно-рольової гри, що сприяє засвоєнню соціальних ролей, норм і правил, формуванню довільної поведінки та розвитку самосвідомості. Акцентовано увагу на самооцінці, самосвідомості та самоідентифікації як важливих новоутворень дошкільного віку, а також від стилю виховання в родині та педагогічних оцінок. Запропоновано педагогічні орієнтири, які націлюють вихователів на формування у дітей навичок самостійності, відповідальності, здатності до вибору, адекватної самооцінки та ціннісного ставлення до світу, що є підґрунтям гармонійного особистісного зростання дитини.

Ключові слова: особистісна компетентність, соціокультурний феномен дитинства, педагогічні умови розвитку, Базовий компонент дошкільної освіти, професійна компетентність вихователя.

У сучасних умовах суспільної трансформації України істотно зросли вимоги до особистості як суб'єкта соціальної взаємодії, зокрема щодо її соціальної адаптивності, психологічної компетентності

та рефлексивної самодостатності, що передбачає здатність до гнучкої й ситуативно доцільної поведінки, підтримання оптимального рівня довіри до соціального середовища та сформованість внутрішньої впевненості у власних можливостях.

Розвиток особистості дитини починається з перших годин перебування в родинному оточенні і триває протягом усього періоду дошкільного дитинства. Шестирічні діти, як правило, вміють регулювати свою поведінку, виявляють самостійність, володіють основами світогляду, своєрідним світосприйняттям і життєвими навичками, що відповідають віку, тобто мають ознаки дошкільної зрілості та певний рівень особистісної компетентності. Для того, щоб створити у дітей основи цієї компетентності, слід побудувати в дитячому колективі атмосферу довіри, засновану на емоційно забарвленому спілкуванні, де домінують позитивні емоції та шанобливе ставлення один до одного.

Зміст особистісної компетентності визначено Базовим компонентом дошкільної освіти (2021) (далі БКДО), що підтверджує ціннісний підхід до розвитку дитини - такий, що охоплює емоційно-вольову та інтелектуальну сторони її особистості (БКДО, 2021). Тому, психолого-педагогічний вплив дорослих має сприяти розвитку всіх психічних якостей, притаманних дітям дошкільного віку.

Рівень розвитку психіки дитини відображає особливості її відносин зі світом. Розкриття власного «Я» на етапі раннього та молодшого дошкільного віку (феномен «Я!»), тобто усвідомлення особистості як центральної цінності, викликає зміни в емоційній, пізнавальній, вольовій сфері дитини. Зазначені зміни є підґрунтям для всіх інших психологічних досягнень, в основі яких лежить механізм дії «Я е!», що зумовлює можливість розширення кола предметно-практичних, ігрових, пізнавальних ситуацій, у яких формуються та розвиваються важливі якості особистості: самостійність, наполегливість, рішучість, сміливість, цілеспрямованість, допитливість, інтерес, здатність до творчості та регулюють поведінку і діяльність.

Як зазначає Т. Піроженко, важливими ознаками процесу саморозвитку особистості в дошкільному віці є самоідентифікація, самооцінка і самосвідомість (Піроженко, 2021, с. 4).

Сучасні трансформаційні процеси істотно змінюють феномен дитинства, який в індустріальну епоху набув статусу найбільш стабільного, соціально значущого та культурно цінного явища. Комп'ютеризація суспільства, розвиток ІТ-технологій призвели до духовної деградації, яка в свою чергу стала наслідком редукції, трансформації та знецінення дитинства. Дитячі цінності переносяться у світ дорослих, і навпаки, дорослі моделі поведінки привносяться у світ дітей, що впливає на рівень духовного розвитку суспільства.

Т. Кочубей у своїх дослідженнях використовує термін «філософія дитинства» як синтез філософії та педагогіки, що формує напрямок філософсько-педагогічного знання про дитинство та дітей. Предметом свого дослідження автор розглядає дитинство як особливий стан і спосіб буття дитини, її природу, особливості пізнання, сприйняття, мислення, формування світогляду в дитячому віці з метою врахування їх у системі виховання (Козлюк, 2016, с. 27).

Соціально-філософський аналіз феномену дитинства зосереджується на його розумінні як цілісного та унікального періоду життя людини, що потребує дослідження цього феномену шляхом інтеграції знань про природну, генетичну, соціальну та історичну складові буття дитини. Сенс періоду дитинства в житті людини полягає в пізнанні цілей і сенсів на початку свого життя. У дитячому світі створюється комплекс уявлень про пізнання світу і суспільства, визначення засобів досягнення і пізнання власної ролі і місця в дорослому житті. Дитинство як інтегрований соціокультурний просторово-часовий феномен має важливе значення в суспільстві та культурі, оскільки воно не лише закладає основи розвитку майбутніх поколінь, а й визначає рівень соціокультурного розвитку суспільства (Щербій, 2016).

Т. Гаєвська представляє аналіз поняття «дитинство» як соціокультурний феномен, що включає виявлення не тільки сучасних тенденцій функціонування дитинства, особливостей розвитку дитини в процесі соціалізації, а й зміни всього феномену під впливом культурного розвитку, і суспільства, що дозволяє використовувати статичний і динамічний аналіз дитинства. Як зауважує дослідниця, процеси соціальних взаємодій між суспільством і підростаючим поколінням змінилися від умов повного ігнорування дитинства в традиційній культурі до визнання дитини як реального соціального актора в епоху індустріалізації. Т. Гаєвська зауважує, що сучасні процеси постіндустріалізації та комп'ютеризації знову змінюють становище дитини в суспільстві. Така неоднозначність у розвитку явища дає підстави стверджувати, що досить важко виділити такий період, який би характеризувався однозначним позитивним чи негативним ставленням до дитинства в суспільстві (Гаєвська, 2017, с. 107).

Сутність соціокультурного підходу до розуміння феномену дитинства за О. Квасом та В. Кемінем полягає у визначенні того факту, що існують різні способи буття дитини та різні типи дитинства. Науковці (О. Квас, В. Кемінь) представляють сучасне розуміння поняття «дитинство», яке не є універсальним, а є продуктом культури і змінюється залежно від часу та місця і розглядається

з погляду гуманної педагогіки, що у свою чергу, включає визнання власної цінності та надання дитині можливості пережити повноцінне дитинство (Квас & Кемінь, 2010, с. 179).

А. Богуш, аналізуючи термін «дитинство», вважає його періодом народження і становлення особистості; період пізнання суспільства та його величності Людини; відкриття дитячого царства Життя на планеті Земля в усьому його розмаїтті, з усіма його позитивними і негативними проявами; це перші кроки навчання; це жага пізнання, це перші радості, перші розчарування і перші сльози (Богуш, 2006).

На думку Т. Поніманської, стійкі стереотипи суспільної свідомості традиційно підтримують пріоритет світу дорослих над цінностями світу дитинства, що в педагогічних системах трансформується в мету адаптації дитини до світу дорослих. В умовах сьогодення поширені терміни «криза дитинства», «діти без дитинства», «зрілість дитинства», «недорозвинене дитинство», які характеризуються підготовкою 5-ти річних дітей до школи та раннього навчання читанню, письму та іноземній мові. Тому, як зауважує Т. Поніманська, основним завданням педагогіки сьогодення - побачити в дитині майбутню людину (Поніманська, 2006, с. 185).

Як зауважує І. Бех, у дошкільному віці форма спілкування також споріднена - особистісна, яка характеризується тим, що дитина намагається обговорити з дорослими поведінку та вчинки інших людей. Відносини дітей дошкільного віку з дорослим набувають пізнавально-наслідувального змісту – в іграх дитина копіює діяльність значущого дорослого і задає йому велику кількість питань. Проте наслідування дітьми дорослого поступово стає свідомим і вибіркоким (Бех, 2013, с. 45).

Суперечливість соціальної ситуації розвитку дошкільника полягає в розриві між його прагненням бути схожим на дорослого і неможливістю це бажання безпосередньо реалізувати. Єдиним заняттям, яке дозволяє вирішити цей конфлікт, є сюжетно-рольова гра. Саме тому, що рольова гра дає дитині можливість взаємодіяти з тими аспектами життя, які їй недоступні в реальній практиці, вона є провідною діяльністю дітей дошкільного віку. Головний мотив ігрової діяльності - якнайкраще виконати роль, діяти «по-дорослому». Окреслений мотив підпорядковує безпосередні відносини дитини собі і є провідним. У зазначеному аспекті дошкільний вік - це період інтенсивного засвоєння міжособистісних стосунків - норм і правил поведінки, які існують у світі дорослих (Максимів, 2022, с.118).

І. Бех вважає, що важливою подією цього періоду є довільна поведінка, яку можна визначити як поведінку, опосередковану нормами та правилами. Вперше постає питання про те, як повинна поводитися дитина, тобто створюється попереднє бачення її поведінки. Вона починає контролювати свою поведінку, порівнює її з образом, який стає зразком. Усвідомлення своєї поведінки і початок особистісної самосвідомості є однією з головних новоутворень дошкільного віку (Бех, 2008, с. 95).

І. Бех виокремлює інші особистісні новоутворення, а зокрема:

- виникнення першого схематичного начерку загального світогляду дитини;
- поява перших етичних кейсів: «що таке добре». Поряд з естетичними зростають приклади етичні: «красиве не може бути поганим»;
- виникнення субординації мотивів;
- виникнення довільної поведінки;
- виникнення особистісної свідомості - усвідомлення свого обмеженого місця в системі стосунків з дорослим;
- розвиток самооцінки - усвідомлення можливостей своїх дій (Бех, 2008, с. 98).

Самооцінка дітей дошкільного віку має яскраве емоційне забарвлення і залежить від схвалення дорослих. У процесі спілкування у дітей формується потреба довіряти дорослим, здатність відчувати їх емоційний стан. Для дітей дошкільного віку дорослий є джерелом інформації, фактором формування емоційної стійкості, відкритої комунікативної позиції по відношенню до оточуючих і світу загалом. Оцінюючи своїх друзів, діти просто повторюють думку, яку чули про них від дорослих. Те ж саме відбувається і з самооцінкою - «я хороший, бо так каже мама».

Дослідження дитячо-батьківських стосунків свідчать про те, що на формування самооцінки дітей впливає упередження батьків на їх прийняття та демократичні стосунки між батьками та дитиною. Діти батьків з такими упередження демонструють прискорений інтелектуальний розвиток, оригінальність, емоційну самовпевненість і хороший самоконтроль. Діти авторитарних батьків, як правило, емоційно нестабільні, неслухняні та агресивні. Педагогічні оцінки працівників дошкільного закладу мають велике значення у формуванні самооцінки дітей дошкільного віку. Іншим чинником, який впливає на формування самооцінки, є також вихователь (Кононко, 2015, с. 116).

О. Чебера виділяє три типи ставлення до майбутньої шкільної освіти, які характерні для дітей дошкільного віку:

- 1) позитивна мотивація, зумовлена стійким бажанням дитини стати учнем завдяки пізнавальним інтересам;

- 2) негативне ставлення до майбутнього навчання в школі, сформоване внаслідок залякування батьків або сприйняття негативного досвіду навчання старших братів чи сестер;
- 3) байдуже ставлення, що супроводжується визнанням дітьми дашкільного віку необхідності навчання в школі, але емоційні реакції їх нейтральні (Чебера, 2013).

У Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку (далі - Концепція) зазначено, що має бути забезпечена наступність дошкільної та початкової ланки освіти, усвідомлення педагогами та батьками вікових особливостей та можливостей певного періоду виховання та навчання. життя дитини. В інтегрованій системі дошкільної освіти мають залишатися незмінними: цінності гуманної педагогіки та цінність праці як такої; принципи як вимоги до психологічного комфорту та дидактично виваженого та виваженого щодо дотримання прав та обов'язків дітей як учасників освітнього процесу; пріоритети соціалізації, компетентнісний і комунікативний підхід до розвивального середовища в дитячому садку, пріоритет однолітків як ключова умова збереження навичок спілкування між поколіннями тощо (Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку, 2020).

Відповідно до сучасної моделі дошкільної освіти необхідно будувати індивідуальний освітній шлях кожної дитини, створювати оптимальні умови для її гармонійного природного розвитку. Як зазначено в БКДО, в кожному освітньому напрямі визначаються ті компетентності, які мають бути сформовані у дитини до кінця дошкільного віку (БКДО, 2021). Для того, щоб дитина успішно справлялася з новими вимогами шкільного життя, вона повинна володіти набором тісно переплєтених між собою характеристик. Неможливо розглядати окреслені характеристики окремо від життєвого досвіду дитини, особливого оточення, структури сім'ї. Отже, О. Рейпольська зазначає, що поняття «готовність до школи» - сукупність компетентностей, які складають життєву компетентність дитини. У сучасній освіті готовність до школи є визначальним поняттям і не є «програмою», якій можна просто навчитися (Рейпольська, 2015, с. 324).

Готовність до НУШ є системною характеристикою розвитку дитини старшого дошкільного віку, яка проявляється у сформованості компетентностей. Ці компетенції формуються шляхом виховання ціннісного ставлення до довкілля та навколишнього середовища і розвиваються у сприятливих умовах у різноманітних життєвих переживаннях та ситуаціях спілкування, у якій дитина залучається до сімейного та соціального виховання.

Розглянемо готовність дитини до школи на основі концепції НУШ та вимог, зазначених у БКДО. Основними компонентами готовності дитини до школи можна вважати психофізіологічну, особистісну та комунікативну готовність.

Психофізіологічна готовність формується через розвиток компетентності щодо охорони здоров'я, в основі якої закладено виховання ціннісного ставлення до власного життя та здоров'я.

Про психофізіологічну готовність свідчить загальний фізичний розвиток дитини, що визначається за такими показниками вікових норм фізичного розвитку хлопчиків і дівчаток шестирічного віку, як: вага, зріст, окружність грудної клітки; тонус м'язів; відносини; шкіряний чохол тощо. І ситуація теж умовна: в області зору, слуху, рухливості (особливо дрібних м'язів кисті і пальців); нервова система дитини - ступінь її збудливості і гальмування, сила і рухливість (Шкляр, 2016, с. 324-336).

Дитина з розвиненою дрібною моторикою вміє логічно мислити, зв'язно висловлює свої думки, краще зосереджується, запам'ятовує. Особистісна готовність включає прийняття дитиною нового соціального статусу школяра, що формується шляхом розвитку таких компетенцій:- особистісно-оціночна - через виховання ціннісного ставлення до себе;- «сімейно-побутова» - шляхом розвитку ціннісних стосунків із членами своєї родини;

- соціально-комунікативна, комунікативна, ігрова, предметно-практична - шляхом виховання шанобливого ставлення до дорослих, однолітків та результатів діяльності людини. Особистісна готовність розглядається як багатокомпонентне утворення, що охоплює адекватну самооцінку, сформованість соціальних і пізнавальних мотивів, здатність свідомо регулювати поведінку та діяльність відповідно до вимог і правил, а також уміння керувати власними емоціями й формувати вищі почуття (БКДО, 2021).

Комунікативна готовність - готовність дітей дошкільного віку до довільного і продуктивного спілкування в рамках навчальної діяльності, наявність комунікативної ініціативи. У спілкуванні з дорослими та однолітками дитина зважає на їхні переконання, не виявляє нестриманості, негативізму, поводить ввічливо та дотримується морально-етичних норм. Дитина керує своїми емоціями, розуміє потребу в спілкуванні, контролює свої бажання, що свідчить про готовність до діалогу, слухання без переривання, вдвляння в обличчя співрозмовника.

Здатність до довільної регуляції поведінки, готовність підпорядковувати свою поведінку вимогам і правилам дорослих є однією з ключових відмінностей школяра від дитини дошкільного віку, яка здебільшого діє спонтанно, імпульсивно.

Значний вплив на формування особистості молодшого школяра, на думку І. Кожевнікової, має культура навчальної діяльності. Оволодіння системою навичок культури навчальної діяльності супроводжується кількісними та якісними позитивними змінами в навчальній діяльності та в особистості кожної дитини за рахунок: підвищення рівня культури навчальної діяльності; інтенсивний розвиток учнів; менше часу витрачається на виконання завдань; визнання культури навчальної діяльності за критеріями та показниками; підвищення ефективності навчальної діяльності; визнання індивідуально-особистісної позиції дитини в навчанні та житті; розпізнавання внутрішнього стану дитини в навчальній діяльності; підвищення успішності. В усіх зазначених процесах особлива увага приділяється діагностиці стану культуротворчих умінь і навчальної діяльності студентів, а також діагностиці ефективності результатів навчання (Піроженко, 2021).

Реалізація завдань БКДО відбувається в умовах закладу дошкільної освіти, де забезпечується гармонійний розвиток дитини, зміцнення її фізичного й психічного здоров'я, виховання ціннісного ставлення до себе, людей та довкілля. Освітній процес має створювати умови для формування особистісної зрілості, базових компетентностей і якостей необхідних для ефективної діяльності та соціальної взаємодії (Бех, 2013).

Важливими педагогічними умовами формування особистісної компетентності дітей дошкільного віку визначено:- збагачування освітнього процесу життєво значущою інформацією та забезпечення різнобічного досвіду дітей;- урізноманітнення у дітей усвідомлення власної особистості, своїх сильних і слабких сторін, а також розуміння свого місця серед однолітків; - сприяння становленню реалістичної самооцінки та розвиток умінь рефлексувати; - розвиток умінь спиратися на власний досвід і покладатися на себе в нових та складних обставинах; - формування базових умінь висловлювати власні переживання словами та розвивати здатність обирати відповідні способи вираження своїх почуттів;- сприяння розвитку вміння робити вибір, надавати перевагу та ввічливо відмовляти у прихильності;- формування умінь зосереджувати зусилля на досягненні мети та вчити відповідно реагувати як на успіх, так і на поразку; - сприяння прагненню до смісливих дій, звернення по допомогу лише вразі справжньої потреби; - формування усвідомлення, що власне бачення себе й навколишнього світу не є єдиним правильним чи можливим; - запобігання стархам та невпевненості в собі (Кононко, 2015).

Для формування в дітей дошкільного віку засад особистісної компетентності варто забезпечити в закладах дошкільної освіти атмосферу довіри, що ґрунтується на емоційно насиченому спілкуванні з перевагою позитивних почуттів та взаємної поваги.

Окреслимо практичні орієнтири для вихователів закладів дошкільної освіти щодо формування особистісної компетентності дітей дошкільного віку, а саме:

- *запровадження традиції ранкових зібрань*. Діти дошкільного віку мають відчувати, що їх чекають, радо зустрічають у закладі дошкільної освіти, тому доречно влаштовувати ранкові зустрічі, під час яких діти отримають позитивну настанову на цілий день;

- *облаштування куточку приналежності*. Дітям необхідно відчувати, що їх розуміють, приймають, поважають і підтримують, водночас усвідомлюючи власну унікальність та спільність із іншими. Для формування почуття приналежності до однолітків, родині рекомендується облаштувати спеціальні куточки приналежності, а саме: інформаційний стенд або осередок наочності, що демонструє інформацію, як про групу, так і про індивідуальні досягнення кожної дитини;

- *використання екрану настрою*. У групі створюється атмосфера емоційно насиченого спілкування, де діти вільно проявляють свої почуття та емоції. Для стимулювання цього процесу доцільно застосовувати екран настрою - стенд що демонструє різновиди емоційного стану. Щоранку заохочуйте дітей позначати свій настрій на стенді, приходячи до групи. Наприклад, прикріплюючи фотокартку або смайлик у відповідній зоні. Перед ранковим колом перегляньте екран настрою, радійте гарному настрою дітей, і підтримуйте тих у кого сумний, обговорюючи причини їхніх емоцій;

- *запровадження правил у групі*. Одним із аспектів особистісної компетентності є здатність контролювати власну поведінку діяльність. Тому, існує необхідність навчати дітей саморегуляції та взаємодії з іншими, в процесі створення та обговорення правил групи. Запроваджувати правила доречно з молодшої групи та користуватися ними до старшої, поступово доповнюючи та уточнюючи. Розробляти правила необхідно разом із дітьми, розміщуючи на стенді. Складайте правила у віршованій формі - це допоможе дітям із зацікавленістю слухати їх, легко запам'ятовувати, застосовувати в житті, а також позитивно реагувати на нагадування вихователя;

- *створення простору для спокою та релаксації*. У закладі дошкільної освіти постійна взаємодія в колективі може пригнічувати особистісні потреби дітей і спричиняти психологічну втому. Тому доцільно створити у групі куточок спокою та релаксації - невеликий, відокремлений простір із м'якими подушками, килимком, іграшками, книжками та предметами для сенсорної релаксації.

Облаштовуйте його разом із дітьми, щоб вони могли відпочити, заспокоїтися та відновити емоційний баланс (Байер & Піроженко, 2021).

Таким чином, зазначені практичні орієнтири сприяють розвитку комунікаційних навичок, емпатії та самоконтролю, допомагають дітям виражати свої емоції, співпереживати та будувати позитивно налаштовані стосунки з однолітками, вихователями, формувати особистісну компетентність дітей дошкільного віку.

Дитина, яка виховується в закладі дошкільної освіти не звільняє батьків від обов'язку піклуватися про неї, виховувати, розвивати і навчати. Певним новоутворенням у БКДО було висвітлення участі батьків у формуванні особистісної компетентності дітей дошкільного віку, де враховано партнерство вихователя та батьків, як спільне створення умов для розвитку дитини (БКДО, 2021).

Формуванню активної позиції батьків у формуванні особистості дитини сприяють такі особливості педагогічного процесу: доступність інформації про діяльність закладу дошкільної освіти щодо виховання дітей; врахування під час надання освітніх послуг потреб різних типів сімей з різною освітньою ситуацією та конкретними дітьми та батьками; орієнтація педагогів та адміністрації закладів дошкільної освіти на підвищення педагогічної культури батьків, вивчення досвіду сімейного виховання та використання його елементів у освітньо-виховному процесі, спрямованому на виховання поведінки дітей (Козлюк, 2013, с. 7).

Для повноцінного особистісного зростання дорослі повинні створювати умови, збагачувати власну педагогічну культуру, щоб збалансувати дві індивідуальні форми діяльності «Я» і «Ти». Творцем власного навчання, виховання та розвитку має стати дитина. Насичене середовище, як стимулюючий фактор особистісно-орієнтованої моделі, оточує, пронизує і залучає суб'єкта в поле дій, що задовольняє актуальні потреби (Гаєвська, 2017). Вихователі і батьки - головні партнери у формуванні особистісної компетентності дітей дошкільного віку. Їхня взаємодія має бути системною, довірливою й орієнтованою на підтримку індивідуальності дитини.

Представляємо методичні рекомендації для вихователів закладів дошкільної освіти щодо взаємодії з батьками у процесі формування особистісної компетентності дітей дошкільного віку, як-от:

- *організація партнерства з батьками*. Використовувати в своїй роботі опитування, анкетування, бесіди, консультації для вивчення сімейного виховного потенціалу. Домовлятися між собою про єдині правила поведінки як вдома, так і в закладі дошкільної освіти, щоб дитина відчувала та розуміла послідовність дій;

- *формування позитивної атмосфери співпраці*. Створювати умови для неформального спілкування (свята, квести, благодійні ярмарки), використовувати «ранкове коло для батьків» - короткі розмови про настрій дітей, щоб підтримати їх емоційно, проводити зустрічі у форматі «Батьківський клуб» на теми, які стосуються розвитку самостійності, відповідальності та емоцій дітей;

- *психолого-педагогічна просвіта батьків*. Давати батькам практичні рекомендації щодо виховання самостійності, пояснювати значення емоційного інтелекту та навчати батьків прийомам його розвитку (обговорення почуттів, гра «Що я відчуваю?»), консультування з питань позитивної дисципліни (без покарання, а через пояснення, домовленості та заохочення);

- *спільна діяльність «дитина-батьки-вихователь»*. Запроваджувати сімейні проєкти («Моє родинне дерево», «Книга сімейних традицій», «Скарбничка добрих справ»), організовувати творчі майстер-класи (малювання, ліплення, кулінарні міні-проєкти), проводити тематичні дні («День доброти», «День сім'ї», «День вдячності»);

- *інформаційна підтримка батьків*. Створювати куточки для батьків у групі (поради, пам'ятки, рекомендації), використовувати онлайн-групи (Viber, Telegram) для поширення корисних матеріалів (література, статті), цікавих посилань на електронні ресурси і фото з життя дітей (Гагаріна, & Сорока, 2020).

Таким чином, формування особистісної компетентності дитини є процесом, що безпосередньо залежить від рівня професійної майстерності та особистісного зростання педагога. Сучасний вихователь має виступати не лише транслятором знань, а є рефлексивним суб'єктом педагогічної діяльності, здатним до критичного аналізу власної практики, діагностики індивідуальної динаміки розвитку вихованців, добору адекватних психолого-педагогічних стратегій та технологій навчання і виховання. Така, компетентність педагога виявляється у його вмінні будувати партнерську взаємодію з батьками, інтегрувати їх у виховний процес, забезпечувати психолого-педагогічну підтримку сім'ї та сприяти формуванню єдиного виховного простору дитини. Лише за умови синергії професійної діяльності вихователя та активної позиції батьків можливе створення гармонійного освітньо-виховного середовища, яке забезпечує повноцінний фізичний, інтелектуальний, соціальний і духовний розвиток дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). (2021). Міністерство освіти і науки України. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01>
- Байер, О., & Піроженко, Т. (2021). Як формувати особистісну компетентність дитини. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, (5). Режим доступу: <https://emetodyst.expertus.com.ua/891146>
- Бех, І. Д. (2008). *Виховання особистості*. Київ.
- Бех, І. Д. (2013). Ідентифікація у вихованні та розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*, (4), 42-49.
- Богуш, А. М. (2006). *Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку*: Монографія. Луганськ. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/33691109.pdf>
- Бутенко, О. Г. (2014). Старше покоління та його роль у вихованні дітей дошкільного віку. *Назва видання (якщо відома)*. Режим доступу: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/2999/1/st_pok_rol_vuh_dit.pdf
- Гагаріна, Н., & Сорока, Л. (2020). Напроти чи поряд? або Як співпрацювати з батьками вихованців. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, (7). Режим доступу: <https://emetodyst.expertus.com.ua/824361>
- Гаєвська, Т. (2017). Еволюція дитинства під впливом соціокультурних процесів. *Культурологічна думка: щорічник наукових праць*, 12(2), 105-113. К.: Інститут культурології Національної академії мистецтв України.
- Козлюк, О. А. (2016). Міждисциплінарний підхід до вивчення феномену дитинства. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Збірник наукових праць*, (26), 26-31.
- Кононко, О. (2015). *Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (Системний підхід)*. Київ: Стилос.
- Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. (2020). Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В.Б. Режим доступу: <https://dnz71.edu.vn.ua/uploads/tiger-1599493145.pdf>
- Квас, О., & Кемінь, В. (2010). Проблеми дитинства через призму європейських дослідницьких студій на зламі ХХ та ХХІ ст. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. *Філософія. Психологія. Педагогіка : зб. наук. праць*, 1(28), 177-182. К. : ІВІЦ «Політехніка».
- Квас, О., & Шира, М. (2018). Педагогічні умови формування здорової особистості дитини дошкільника у процесі взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї. *Молодь і ринок*, 9(164), 6-11.
- Максимів, Н. (2022). Педагогічні умови формування гуманних взаємин в ігровій діяльності дітей дошкільного віку. *Молодий вчений*, 5(105), 117-121. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-5-105-24>
- Піроженко, Т. (2012). Особистісний потенціал дитини дошкільного віку. *Назва видання (якщо відома)*. Режим доступу: <https://ird.npu.edu.ua/files/24.pdf>
- Піроженко, Т. (2021). Особистість дитини. *Дошкільне виховання*, (8), 3-8.
- Поніманська, Т. І. (2006). *Дошкільна педагогіка* (Навч. посібник). К.: Академвидав.
- Рейпольська, О. (За заг. ред.). (2015). *Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ*: Монографія. Харків: «Друкарня Мадрид».
- Сучасний погляд на готовність до НУШ. (б. д.). Режим доступу: <https://dnz6.edu.vn.ua/nash-budn-ta-rozvgi/440-qsuchasnyj-pogljad-na-gotovnist-do-nushq.html>
- Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження. (2021). (О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, & Л. В. Куземко, Упоряд.). Харків: Вид-во «Ранок».
- Чебера, О. (2013). Психологічні особливості дітей шестирічного віку, їх врахування в процесі підготовки до школи. *Назва видання (якщо відома)*. Режим доступу: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2013/visnuk_129.pdf
- Шкляр, Н. А. (2016). Адаптація дитини молодшого дошкільного віку до ДНЗ: взаємодія вихователів з батьками. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 20(2), 324-336.
- Щербій, А. (2016). Дитинство як соціальний феномен. *Назва видання (якщо відома)*. Режим доступу: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2016_2/92.pdf

REFERENCES

- Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity). (2021). Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01>
- Baiier, O., & Pirozhenko, T. (2021). Yak formuvaty osobystisnu kompetentnist dytyny. Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu, (5). Rezhym dostupu: <https://emetodyst.expertus.com.ua/891146>
- Bekh, I. D. (2008). Vykhovannia osobystosti. Kyiv.
- Bekh, I. D. (2013). Identyfikatsiia u vykhovanni ta rozvytku osobystosti. Pedahohika i psykholohiia, (4), 42-49.
- Bohush, A. M. (2006). Dity i sotsium: osoblyvosti sotsializatsii ditei doshkilnoho ta molodshoho shkilnoho viku: Monohrafiia. Luhansk. Rezhym dostupu: <https://core.ac.uk/download/pdf/33691109.pdf>

- Butenko, O. H. (2014). Starshe pokolinnia ta yoho rol u vykhovanni ditei doshkilnogo viku. Nazva vydannia (iakshcho vidoma). Rezhym dostupu: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/2999/1/st_pok_rol_vuh_dit.pdf
- Haharina, N., & Soroka, L. (2020). Naproty chy poriad? abo Yak spivpratsiuvaty z batkamy vykhovantsiv. Vykhovatel-metodyst doshkilnogo zakladu, (7). Rezhym dostupu: <https://emetodyst.expertus.com.ua/824361>
- Haievska, T. (2017). Evoliutsiia dytynstva pid vplyvom sotsiokulturnykh protsesiv. Kulturolohichna dumka: shchorichnyk naukovykh prats, 12(2), 105-113. K.: Instytut kulturolohii Natsionalnoi akademii mystetstv Ukrainy.
- Kozliuk, O. A. (2016). Mizhdystsyplinarnyi pidkhid do vyvchennia fenomenu dytynstva. Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika. Zbirnyk naukovykh prats, (26), 26-31.
- Kononko, O. (2015). Psykholohichni osnovy osobystisnoho stanovlennia doshkilnyka (Systemnyi pidkhid). Kyiv: Stylos.
- Kontseptsii osvity ditei rannoho ta doshkilnogo viku. (2020). Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy. Kyiv: FOP Ferenets V.B. Rezhym dostupu: <https://dnz71.edu.vn.ua/uploads/tiger-1599493145.pdf>
- Kvas, O., & Kemin, V. (2010). Problemy dytynstva cherez pryzmu yevropeyskykh doslidnytskykh studii na zlami KhKh ta KhKhI st. Visnyk Natsionalnogo tekhnichnogo universytetu Ukrainy «Kyivskyi politekhnichniy instytut». Filosofiia. Psykholohiia. Pedahohika : zb. nauk. prats, 1(28), 177-182. K. : IVTs «Politekhnik». K.
- Kvas, O., & Shyra, M. (2018). Pedahohichni umovy formuvannia zdorovoi osobystosti dytyny doshkilnyka u protsesi vzaiemodii zakladu doshkilnoi osvity i simi. Molod i rynok, 9(164), 6-11.
- Maksymiv, N. (2022). Pedahohichni umovy formuvannia humannykh vzaemyn v irovii diialnosti ditei doshkilnogo viku. Molodyi vchenyi, 5(105), 117-121. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-5-105-24>
- Pirozhenko, T. (2012). Osobystisnyi potentsial dytyny doshkilnogo viku. Nazva vydannia (Rezhym dostupu: <https://ird.npu.edu.ua/files/24.pdf>
- Pirozhenko, T. (2021). Osobystist dytyny. Doshkilne vykhovannia, (8), 3-8.
- Ponimanska, T. I. (2006). Doshkilna pedahohika (Navch. posibnyk). K.: Akademydav.
- Reipolska, O. (Za zah. red.). (2015). Formuvannia bazovykh yakosti osobystosti ditei starshoho doshkilnogo viku v DNZ: Monohrafiia. Kharkiv: «Drukarnia Madryd».
- Suchasnyi pohliad na hotovnist do NUSh. (b. d.). Rezhym dostupu: <https://dnz6.edu.vn.ua/nash-budn-ta-rozsvagi/440-qsuchasnyj-pogljad-na-gotovnist-do-nushq.html>
- Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity: osoblyvosti vprovadzhenia. (2021). (O. H. Kosenchuk, I. M. Novyk, O. A. Venhlovska, & L. V. Kuzemko, Uporiad.). Kharkiv: Vyd-vo «Ranok».
- Chebera, O. (2013). Psykholohichni osoblyvosti ditei shestyrichnogo viku, yikh vrakhuvannia v protsesi pidhotovky do shkoly. Nazva vydannia (iakshcho vidoma). Rezhym dostupu: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2013/visnuk_129.pdf
- Shkliar, N. A. (2016). Adaptatsiia dytyny molodshoho doshkilnogo viku do DNZ: vzaiemodiia vykhovateliv z batkamy. Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi, 20(2), 324- 336.
- Shcherbii, A. (2016). Dytynstvo yak sotsialnyi fenomen. Nazva vydannia (iakshcho vidoma). Rezhym dostupu: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2016_2/92.pdf

Alona Filimoniuk,

Methodologist of the Scientific and Methodological
Laboratory of Preschool Education, Department of Preschool
and Primary Education

Municipal Higher Education Institution
«Odessa Regional Academy of In-Service Education»,
Odessa, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0002-1899-2573>

FORMING THE PERSONAL COMPETENCE OF PRESCHOOL CHILDREN: PEDAGOGICAL GUIDELINES FOR TEACHER

Abstract. The article reveals the problem of forming personal competence of preschool children in the context of modern sociocultural transformations and modernization of preschool education content in Ukraine. It is noted that the development of a child's personality begins from the first days of life in the family and continues throughout preschool childhood, which is characterized by the formed signs of preschool maturity (elements of worldview, the ability to regulate behavior, and a certain level of personal competence). It has been established that the foundation of this process is the creation of an atmosphere of trust in the family and preschool education institution, based on emotionally rich communication, positive emotions, and mutual respect. The essence of personal competence is interpreted in accordance with the Basic Component of Preschool

Education and includes a value-based attitude towards oneself, one's surroundings, and the world, as well as the development of emotional, volitional, and intellectual spheres.

The significance of the leading activity of preschool children—role-playing games—is revealed, which contributes to the assimilation of social roles, norms, and rules, the formation of voluntary behavior, and the development of self-awareness. Attention is focused on self-esteem, self-awareness, and self-identification as important new developments in preschool age, as well as on the style of upbringing in the family and pedagogical assessments. Pedagogical guidelines are proposed that focus educators on the formation of children's skills of independence, responsibility, ability to choose, adequate self-esteem, and a value-based attitude towards the world, which is the basis for the harmonious personal growth of the child.

Keywords: personal competence, sociocultural phenomenon of childhood, pedagogical conditions for development, Basic Component of Preschool Education, professional competence of educators.

Дата надходження до редакції 04.11.2025

© Філімонюк А. С., 2025

УДК 372.862:371.15

Чебаненко Наталя Олегівна,
методист науково-методичної лабораторії
природничо-математичної,
інформатичної та STEM-освіти,
старший викладач кафедри
методики викладання і змісту освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної
освіти Одеської обласної ради»,
Одеса, Україна

Бухтій Ольга Володимирівна,
вчителька технологій та трудового навчання
Нерубайського академічного ліцею №1
Нерубайської сільської ради Одеського району,
Одеса, Україна

УЧИТЕЛЬ РОКУ-2025»: КРОКИ ДО УСПІХУ

Анотація. У статті проаналізовано проведення обласного етапу конкурсу «Учитель року - 2025» у номінації «Технології/Трудове навчання» (12 учасників). Описано п'ять онлайн-випробувань («Тестування», «Методичний практикум», «Дорожня карта творчого проекту», «Урок», «Майстерка»), спрямованих на оцінку професійної підготовки. Результати засвідчили високий рівень володіння цифровими інструментами, але виявили системні проблеми у предметно-методичній компетентності та переважання знанняєвої освітньої парадигми. Окремо висвітлено суттєві обмеження онлайн-формату для практичної складової трудового навчання. Визначено переможців та окреслено ключові напрями професійного розвитку педагогів відповідно до вимог Нової української школи.

Ключові слова: «Учитель року - 2025», Технології/Трудове навчання, онлайн-конкурс, предметно-методична компетентність, проєктно-технологічна діяльність, практична складова, Нова українська школа.

«Найкращий вчитель - той, хто вчить не тільки пам'ятати, а й думати.»
Іван Франко

Щороку в Україні проводиться конкурс «Учитель року», у якому вчителі можуть продемонструвати свій професійний рівень, автономність, творчий підхід, інноваційність та інші ключові компетентності. Участь у цьому заході є добровільною та ґрунтується на законодавчо закріпленій академічній свободі педагога, що відкриває широкі можливості для професійного самовираження та творчої реалізації.